

I domy v sobě ukrývají často dramatické příběhy – příběhy lidí, kteří v nich kdysi žili, či jimi jen prošli. Jejich znalosti odchází s posledními pamětníky, proto jsem se pokusila za pomoci mé šestaosmdesátileté maminky zaznamenat pro své potomky dění v našem rodinném letním sídle. Moji vnuci jsou už sedmou generací, která jezdí do půvabného údolí Sázavy do starého domu ve Lštění, Grégrova čp. 28.

Idylická vesnička Lštění leží v sevřeném údolí na levém břehu Sázavy. Nad ní se tyčí strmý ostroh Hradiště s kostelíkem sv. Klimenta s cibulovitou bání na věži, který je povědomý z mnoha Ladových obrázků. Není divu, Ladovy Hrusice jsou vzdálené jen pár kilometrů.

Zdejší kraj je prastará historická krajina. Před více než tisíci lety patřil zličským Slavníkovcům. Jejich panství se táhlo od východních Čech přes Labe a Sázavu až k Vltavě. Střediskem bylo hradiště Kouřim. Území bylo rozsáhlé, proto v nejstarších dobách byla „poprava“ čili pravomoc soudní prováděna na knížecím dvoře Lštění nad Sázavou. Dnešní Hradiště s kostelíkem sv. Klimenta bylo nejstarším opevněným hradem ve zdejších okolí. Bylo osídleno už v 8. století,

což dokládají archeologické nálezy i zápis v Kosmově kronice. Kosmas nazývá staroslovanské hradiště „hradem přepevným“ - „Castrum munitissimum nomine Lesczen“.

Roku 1055 byl hrad Lštěn majetkem knížecího rodu Přemyslovců. Je známo, že toho roku zde byla uvězněna švagrová vládnoucího knížete Spytihněva II. (1055 – 1062), manželka pozdějšího prvního českého krále Vratislava (1061 – 1091). Kdysi jsem se dočetla, že její jméno nebylo známo. Na tabulce u kostelíčka je jmenována Marie, Vlastimil Vondruška ji ve svém románu „Mezi tíarou a orlicí“ o Vratislavu I. nazývá Kateřinou.

Vratislav tehdy uprchl před svým bratrem do Uher tak kvapně, že svou ženu, prý nejkrásnější z žen, nechal v Olomouci. Spytihněv se zmocnil jeho manželky jako rukojmí a *dal ji dovézt na velmi pevný hrad Lštění a střežiti hradskému správci Mstišovi. Ten však ji nehlídal tak, jak by bylo slušelo na takovou paní, neboť každé noci její nohu okovem připoutával ke své noze. Když se o tom dozvěděl její muž, těžce to nesl a jakouže mzdou později správci hradu odplatil za tento nerozvážný čin, vysvitne z dalšího vypravování. Když však uplynul jeden měsíc, na přitlumu biskupa Šebíře a předáků ji propustil a dal jí průvod, aby se mohla vrátit k choti. Poněvadž byla blízko porodu, pospíchajíc po cestě, poškodila si dělohu a do tří dnů vypustila duši nejkrásnější mezi ženami, protože nemohla vydati z života nezralý útězek.* Takto události popisuje Kosmas ve své kronice. *Záhy na to byl hrad zničen, pravděpodobně Vratislavem samým, který zanevřel na místo utrpení mladé ženy.* (J.Snížek: Posázaví - Malá encyklopedie, 1926).

Šikmo naproti Hradišti je na pravém břehu Sázavy zřícenina hradu Zlenice, místními zvaná Hláška. S protější hradem Dubá, který byl vystavěn na levém břehu, tvořily tři hrady trojúhelník. Hláška údajně sloužila signalizaci, kterou se dorozumívaly posádky Lštění a Dubé, protože na sebe navzájem neviděly. Význam hradiště Lštění v době přemyslovské podtrhuje nejen existence tamní kastelanie, nálezy keramiky a Vratislavových denárů, ale i kostel sv. Klimenta, jehož kult je u nás spojován s cyrilometodějskou misí. Kostely zasvěcené sv. Klimentu, jednomu z nejranějších papežů, patří k nejstarším na našem území.

V průběhu 12. století se centrum státní správy přesunulo do Václavic u Benešova a význam Lštění se snížil. Nicméně kostel sv. Klimenta byl připomínán roku 1352 jako farní. Jedná se o jednodolní obdélníkovou stavbu se západní hranolovou věží a polokruhovitě uzavřeným presbytářem sklenutým konchou. O gotických úpravách svědčí jednak dochovaný sanktuář v kněžišti, jednak gotický portál v severní zdi lodi. Později připadlo Lštění do panství Konopiště, jehož majitel Jan Josef hrabě z Vrtby dal kostelík roku 1730 obnovit. Je kolem něj hřbitov s barokní bránou s letopočtem 1731.

28.4.1970 udeřil do kostela kulový blesk a poškodil střechu a věž. Při opravě vnější omítky byl objeven gotický portál. 18.8.1974 velký víchr a krupobití poškodily omítku kostela. V naší vile bylo

rozbito 28 okenních tabulí a zlomeny všechny stříbrné smrky na dolní zahradě i tuje u garáže. Pod hradem vznikla osada Lščen – Lštění, která až do 17. století byla městečkem s pravidelnými trhy. Počátkem 20. století zde pobýval ve své vile poslanec a bojovník za práva českého národa Eduard Grégr. Kraj si tak zamiloval, že se na Hradišti nechal pohřbít, když 1.4.1907 jako 80letý zemřel.

Moje praprababička Anna Hölzlová/Novotná koupila v roce 1898 pozemek ve Lštění od paní Barbory Novotné, vdovy po poštovním úředníkovi, která bydlela v dnešním sousedním domě. Shodou okolností tato paní Novotná přišla začátkem ledna 1904 popřát praprababičce dodatečně štěstí a zdraví do nového roku. Omlouvala se, že stonala s těžkou chřipkou. Zřejmě nedoléčena, nakazila starou paní a ta 4. ledna 1904 zemřela ve věku 73 let. Anna Novotná nechala postavit dům stavitelem z Říčan. Její zeť Ing. Bohumil Staněk v té době už neměl vlastní stavební firmu. Původní vila byla jen dvoupodlažní s dvěma pokoji, kuchyní s přístěnkem pro služku v přízemí a dvěma podkrovními místnostmi. Památkou na ni jsou do dneška kovová vrátka na horní zahradu, v nadpraží je propletená její iniciála A.N. Její dcera Hana Novotná/Staňková nechala vilu rozšířit o celé patro v roce 1908 před svatbou své dcery Blaženy Staňkové s PhMr. Otakarem Jahnem. Můj dědeček PhMr. Otakar Jahn přikoupil v roce 1924 parcelu o ploše 1965 m² – dolní zahradu od Topolů.

Největší změny domu nastaly v roce 1928, kdy Hana Staňková pověřila svého oblíbeného synovce Ing. Antonína Belladu další přestavbou do dnešní podoby. Ten přistavěl přední část, v suterénu vznikla kuchyně, o polovinu se zvětšila jídelna v přízemí, v 1. patře vznikl další pokoj a pod střechou rozměrná půda s dvěma podkrovními pokoji. Původní dřevěná veranda byla nahrazena železobetonovou. Ve Lštění měla Hana Staňková téměř feudální postavení. Lidé se na ni obraceli se svými starostmi a ona jim pomáhala. Vdově po padlém vojákovu půjčila peníze (na věčnou oplátku), aby si mohla v pastoušce zařídit trafikku. Místní lidé jí nosili na prodej lesní plody, houby a ryby. Každou neděli místním dětem rozdávala bonbonky.

Majitelkou domu ve Lštění byla až do své smrti v roce 1953. Tehdy byla vila se souhlasem její dcery Blaženy Staňkové/Jahnové převedena přímo na její vnučky Evu a Zdenku rozené Jahnovy. Tehdy PhMr. Eva Jahnová/Kozlíková, moje matka, velkoryse neuplatnila dlužní úpis na 100 000 Kčs, které její sestra Zdenka Jahnová, tehdy Vítková, dlužila své babičce a který se rovnal jejímu podílu na Lštění, takže jí ho vlastně darovala.

Za první republiky odjžděla rodina do Lštění pravidelně koncem května a do Prahy se vracela koncem září. Dnes se nám zdá neuvěřitelné, že se stěhovala s celým vybavením domácnosti včetně palem. Na dolní zahradě byl tenisový kurt, ke kterému vedla od vchodu podél plotu dřevěná pergola, podél níž byly pěstovány ovocné stromy ve tvaru „špalířů“. Bylo tam několik řad živých plotů, které se musely neustále tvarovat. Na tenise se scházela místní letní společnost. Byli to Neffovi, kteří koupili vilu postavenou Juliem Grégrem, ta dnes patří režiséru Františku Filipovi. Vladimír Neff, majitel obchodu s domácími potřebami na Příkopech a jeho paní Sída rozená Stuchlíková byli rodiči spisovatele Vladimíra Neffa. Ten jako kluk o něco starší než Eva a Zdenka Jahnovy, jim vykládal všelijaké smyšlené příběhy, které mu ony nechtěly věřit. Na letní byt do Lštění k Navrátilům (ve vile je dnes Místní úřad) jezdili Kroftovi. Aleš Krofta vlastnil hotel Alcron, jeho paní Zdislava rozená Fleischmannová byla od dětství kamarádkou mé babičky Blaženy Staňkové/Jahnové. Zemřela v Peru, kam emigrovala její dcera po roce 1948. Její sestra Milča Křížková byla poslední z babiččinych přítelkyň, která se dožila též velmi vysokého věku. Pokud se zdržovali v republice, byli častými hosty i Dr. Ivan Havelka, který pracoval na vyslanectví v Japonsku a Ing. Schubert, který byl konzulem v Iránu.

Přítelkyní mé prababičky Hany Novotné/Staňkové byla paní Olga Barešová, dcera Eduarda Grégra, „tribuna lidu“, jak je napsáno na pamětní desce na jejich vile na konci Lštění. Známy politik je zde na Hradišti pohřben. Vnuček paní Barešové JUDr. Vladimír Malínský *1917, přezdívaný Marva, byl nejlepším kamarádem v dětství Evy a Zdenky. O matku, dceru paní Barešové, přišel už jako malý chlapec. Jeho otec JUDr. Malínský byl blízkým spolupracovníkem ministra Feierabenda a za heydrichiády byl popraven Němci. Syn Doc. Karel Malínský *1942 je dnes majitelem vily a jeho děti a vnučata tam pravidelně dojíždějí. Každé léto ve Lštění pobývala prababiččina přítelkyně z dětství zvaná „teta Rozárka“. Růžena Pokorná z Purkyní, jak podepisovala svoje díla, byla dcerou malíře Karla Purkyně, vnučkou Jana Evangelisty. Její děti zemřely jako malé a Eva se Zdenkou jí je do jisté míry nahrazovaly. Ve Lštění namalovala mnoho krásných obrazů květin a zátiší, které vlastní různí členové naší rodiny včetně mne.

Pravidelnými návštěvníky byli i Černičtí, kteří měli vilu v Javorníku. MUDr. Ladislav Černický byl praktickým lékařem na Smíchově, jeho žena Marie roz. Bernardová původem z Mladoboleslavska byla důvěrnou přítelkyní mé babičky, Eva a Zdenka jí říkaly „teta Máša“. Jejich tři synové Ladislav (*1911, +1945), Zdeněk (*1914, +1994) a Ivan (*1922), byli jejich kamarády od dětství. O to víc celou naši rodinu zasáhla tragédie této rodiny. Jejich vila v Košířích Na Farkáně dostala přímý zásah při bombardování Prahy 14.2.1945. Zahynula paní Marie Černická a její švagrová Marie, sestra Dra Černického, který zemřel už v roce 1937; Ladislav a jeho dcera Helenka *1942 a Zdeňkova manželka Milada se synem Milánkem *1942. Zachránili se jen Zdeněk a Ivan, kteří byli v práci a Ladislavova manželka Věra, nad kterou se ve zříceném domě zkřížily trámy. Všichni jsou pohřbeni v hrobce na Hradišti. Zdeněk (+1994) si po válce vzal Helenu Fischlovou, dceru majitele hračkářství v Jindřišské ulici, která jako jediná z rodiny přežila koncentrák a uprchla z pochodu smrti. Při skrývání v Praze do konce války jí pomáhala Soňa Červená, známá operní pěvkyně, s kterou se mí rodiče dobře znali. Po tragickém náletu na Prahu moje matka se mnou jako malým dítětem a svou babičkou Hanou Novotnou/Staňkovou okamžitě přesídlila z Prahy do lštěnské vily, kde jsme zůstaly do konce války.

Nebylo to zcela jednoduché, protože nám ji z většiny obsadili Němci už v roce 1943. Tehdy nacistická armáda zabrala velké území u Neveklova, kde zřídila střelnici a cvičiště. Pro důstojníky Němci zabírali byty a rodinné domy v okolí. Do přízemí nám nastěhovali starší bezdětné manžele Petrákovy, majitele benešovského hotelu Pošta, kterým zabavili vilu. Pan Petrák v roce 1944 zemřel, jeho vdova si nechala jen dva pokoje a vrátila nám jídelnu s velkým jednoduchým oknem, která se těžko vytápěla. Na podzim 1944 nám Němci nastěhovali do 1. patra dvě rodiny esesmannů. Z vily nám tedy zbyla jen jídelna, kde jsme bydlely a dva podkrovní pokojíky bez komínů a možnosti topení. Osudy našich nájemníků byly velmi pohnuté. Ti SSmanni totiž nebyli Němci. Pödrangovi byli Estonci a Generetovi Belgičani.

Tři měsíce tam tři mladé ženy hospodařily v naprosté pohodě, moje matka jako spojka mezi „Němkami“, protože paní Pödrang mluvila jen špatně německy a paní Cécile Generet pouze francouzsky. Oba jazyky moje matka perfektně ovládá. Pödrang byl zuřivý antikomunista a moje matka s ním vedla dlouhé debaty, při nichž ji přesvědčoval, že ona komunismus nezná, že je horší než fašismus. Např. když prchala paní Pödrang lodí před Rusy, měla dítě přivázané k tělu, protože Rusové ostřelovali i lodě s červeným křížem. Tehdy jeho povídání o sovětských zvěrstvech v pobaltských republikách nechtěla věřit. On argumentoval, že zná obě strany a vybral si nacismus. Jejich Reiin byl stejně starý jako já a hráli jsme si spolu.

Mladí belgičtí manželé žádné útrapy zatím nepoznali. Charles Generet byl kariérista, osobní přítel Leona Degrella, belgického kolaboranta, který založil belgický oddíl dobrovolníků SS Wallonie. V bojích nikdy nebyl. Vzal svou mladičku novomanželku v létě 1944 na krátký výlet do Čech a zpátky už se nedostala. V dubnu 1945 se jí v benešovské nemocnici narodila dcerka Cécile. Za přežití dítě vděčilo mé matce, která bezradné mladé Belgičance obstarávala umělou výživu a všemožně jí pomáhala. Před koncem války se už oba muži - důstojníci SS - neobjevovali. Pödrang byl v březnu raněn, Generet zmizel v civilních šatech, chtěl se dostat do severního Německa. Své ženě dal mapu, kde byla zakreslena linie fronty a příkaz, aby odešla k Američanům - s měsíčním dítětem.

Koncem dubna přišel německý důstojník informovat německé ženy o evakuaci. Když zjistil, že moje matka, jediná mluvící německy, je Češka a musí „německým“ ženám tlumočit jeho pokyny, protože mu nerozumějí, už se tam nikdo neobjevil. V noci Němci odvezli německé rodiny ze Zlenic i Vysoké Lhoty, ale „naše“, které byly jediné ve Lštění, zanechali osudu. Moji rodiče o ženy s dětmi měli strach, proto je poslali do Benešova, kde je nikdo neznal a kde ještě nějakí Němci zůstali.

V květnu během revolučních dnů se najednou ve Lštění objevila paní Generet s kočárkem. V Benešově Němci zbylé ženy zavedli do školy, dali jim ruční granáty, že se mají bránit. To odmítla a odešla. Nevěděla, co má dělat, proto se vrátila do Lštění. Prohlašovala, že pro ni válka skončila a že chce domů. Naši ji poslali do Prahy. Tam se přihlásila u Červeného kříže jako Belgičanka k repatriaci. Měla velké štěstí, že měla pas na své dívčí jméno s poznámkou, že se provdala za Charlese Genereta, ale nebyla tam zmínka, že byl příslušníkem zbraní SS. Mojí matce pak napsala dopis o hrozně cestě rozbitým Německem, kdy měla problémy sehnat čistou vodu na přípravu sušeného mléka pro dítě. Její město nebylo našťástí postiženo válkou a její rodiče se o ni postarali. Generet se dostal do severoněmeckého města, kde měli Němci tábor pro francouzsky mluvící válečné zajatce, zřejmě se mezi ně propašoval. Moje matka si několik let s paní Generet dopisovala a tak se dozvěděla o jeho osudu. Aby se mohl vrátit domů, přihlásil se dobrovolně bojovat po boku Francouzů v Indočíně a padl roku 1949 ve Vietnamu.

My jsme po revoluci ze Lštění, kam se stahovala Rudá armáda, prchali do Prahy. V naší vile, kterou opustila i paní Petráková, se ubytovali soudruh plukovník a dva důstojníci. Všechno snědli a vypili, nadělali nepořádek a leccos ukradli. Mně se víc dotklo, že mi sebrali panenku a osušku, než zcizení prababiččina persiánového kožichu a dědečkových obleků. V létě 1945, kdy byli ještě v Čerčanech Rusové, se najednou u nás objevil Estonec Pödrang jen v plavkách a s ručníkem. Chtěl vědět, co se stalo s jeho rodinou. Naši mu dali kalhoty a košili, pak utekl zadem přes zahrady, nicméně Rusové ho chytili. Po únoru 1948 od něho dostala moje matka do Lštění dopis bez zpáteční adresy. Psal, že se po mnoha útrapách sešel s rodinou, žijí ve Frankfurtu a „jak se jí ten komunismus líbí. Že on ještě jednou bude proti té rudé lavině bojovat“. V létě roku 2000 nás informovali sousedé, že se ve Lštění objevil cizinec se zcela plavými vlasy a obočím a fotografoval si náš dům, že prý tam bydlel. Nikdo z nás tam zrovna nebyl, ale podle popisu to musel být Reiin Pödrang.

Vila nezůstala dlouho prázdná. Hned v roce 1945 do dolních dvou pokojů nechal dědeček nastěhovat Josefa Hořejšího, který se nám staral o zahradu. Bydlel původně ve Lštění ve velkém domě na začátku vesnice. Jeho žena tam tragicky zahynula. Při praní plenek se jí udělalo nevolno, padla do necek a utopila se. Malého Jirku adoptovala rodina jejích příbuzných, starší dcera zůstala s otcem a bydlela s ním v naší vile. I Josef Hořejší tragicky zahynul. Při návštěvě syna se při koupání utopil v Sázavě roku 1965.

Do 1. patra nám komunisti na začátku 50. let nastěhovali rodinu zaměstnance benešovské mlékárny. Ti se odstěhovali až roku 1987. Ale to už jsme téměř v současnosti.

Obrázky: Dopisnice před r. 1909, kostel sv. Klimenta, Lštění, Grégrova čp. 28 v roce 2003.

